

Ks. MARCIN MOJ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

BISKUP TEOFIL BROMBOSZCZ JAKO BIBLISTA

Teofil Bromboszcz urodził się 25 IV 1886 r. w Ligocie (Katowice)¹. Uczył się w gimnazjum w Pszczynie, a dalej w gimnazjum klasycznym w Gliwicach. W 1911 r. rozpoczął studia teologiczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Po ich ukończeniu (1911 r.) rozpoczął alumnat, uczestnicząc nadal w seminarium Nowego Testamentu ks. prof. Józefa Sickenbergera. Świecenia kapłańskie przyjął 22 VI 1912 r. Podczas I wojny światowej pełnił funkcję kapłana wojskowego na frontach: belgijskim, francuskim, bałkańskim i wschodnim. Równocześnie kontynuował studia i 29 VI 1918 r. we Wrocławiu uzyskał doktorat z teologii za pracę pt. *Die Einheit des Johannes-Evangeliums*. Następnie jako wikariusz pracował we Wrocławiu, Mikołowie, a od 1922 r. jako proboszcz w Orontowicach. Pięć lat później objął urząd proboszczowski w Mysłowicach. Pełnił szereg odpowiedzialnych funkcji w Administracji Apostolskiej Górnego Śląska (m.in. wikariusza generalnego), a później nowo powstałej diecezji. Bullą papieską z 24 III 1934 r. został wyniesiony do godności biskupa sufragana diecezji katowickiej. Zmarł 12 I 1937 r. w Katowicach.

Fakt ukończenia, stojącego na bardzo wysokim poziomie, gimnazjum klasycznego w Gliwicach wskazuje, że bp Teofil Bromboszcz był bardzo dobrze przygotowany do podjęcia studiów teologicznych. Myślał o karierze naukowej, ponieważ już w alumnacie zwrócił się do rektora z prośbą o przydzielenie po święceniach małej parafii, aby po odzyskaniu pełnego zdrowia mógł poświęcić się dalszym studiom Nowego Testamentu². Jego opiekunem naukowym był znany profesor ks. Józef Sickenberger, wieloletni kierownik katedry egzegezy Nowego Testamentu (1906-1924)³. J. Sickenberger wymieniany jest w opracowaniach rozwoju nauk biblijnych jako zwolennik myśli M.J. Lagrange'a (teoria biblijnych rodzajów literackich) i jako jeden z głównych propagatorów takiego stanowiska na gruncie niemieckim⁴. W latach 1903-1929 był współredaktorem „Biblische

¹ W przygotowaniu biografii bpa Teofila Bromboszcza korzystano z opracowań: L. Smółka, *Bromboszcz Teofil Aleksander*, w: *Słownik biograficzny duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 51-55; J. Bańka, *Biskup Teofil Bromboszcz (1886-1937). Pierwszy sufragan Diecezji Katowickiej*, Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce, t. XXIII (1966), s. 279-312.

² S. Pisarek, *Biskup Teofil Bromboszcz (1886-1937) jako biblista*, Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 27/28 (1994-95), s. 221.

³ A. Młotek, *Teologia katolicka na Uniwersytecie Wrocławskim*, Wrocław 1998, s. 43.

⁴ J. Schmid, *Biblical exegesis*, w: *Encyclopedia of Theology. A Concise Sacramentum Mundi*, red. K. Rahner, Mumbai 2004, s. 123; *History of the Church. The Church in the Modern Age*, red. H. Jedin, vol. X, s. 284.

Zeitschrift”⁵. Na łamach tego czasopisma naukowego Bromboszcz opublikował swój artykuł: *Der Einzug Jesu in Jerusalem bei Mondschein? Ein Beitrag zur Chronologie der Leidensgeschichte*⁶.

Po święceniach kapłańskich, protegowany przez prof. Sickenbergera, miał udać się na studia specjalistyczne z bibliistyki do Rzymu. Sam profesor, za pośrednictwem swojego kolegi prof. de Waala, starał się o mieszkanie bądź stanowisko kapelana w Instytucie Rzymskim dla ks. Bromboszcza. Promotor zalecał Bromboszczowi, aby na podstawie rzymskich rękopisów opracował Ewangelię św. Jana pod kątem widzenia jej jednolitości⁷. Przewidywał, że pod względem umiejętności jest w stanie dorównać innym znanym biblistom (G. Heinrici, M. Rauer). Miał szansę być pierwszym biblistą ze Śląska, który zdobywałby wiedzę w Instytucie Biblijnym w Rzymie⁸. Niestety, wybuch I wojny światowej pokrzyżował plany obiecującemu pracownikowi naukowemu, który jako ochotnik zgłosił się na stanowisko kapelana wojskowego.

Podczas służby na froncie nadal zajmował się studium Pisma świętego, czego owocem było uzyskanie pod koniec wojny, 29 VI 1918 r., doktoratu z teologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego⁹. Swoją pracę doktorską (*Die Einheit des Johannes-Evangeliums*) opublikował w 1927 r. Została ona wydana jako pierwsza monografia naukowa w powołanym dzięki swojej inicjatywie wydawnictwie: Księgarnia i Drukarnia Katolicka S.A., Katowice (dzisiejsza Księgarnia św. Jacka). Przez wiele lat była najlepszym opracowaniem tego tematu¹⁰ i po dziś dzień zauważa się ją wśród dzieł bibliistyki światowej¹¹. Na jej wysoki poziom wskazuje fakt, że pierwotnie miała nawet ukazać się drukiem w serii naukowej redagowanej przez M. Meinertza *Neutestamentliche Abhandlungen*, do czego jednak nie doszło z powodu trudności wydawniczych po I wojnie światowej¹².

Dzieło to odzwierciedla stan badań nad Ewangelią św. Jana z przełomu XIX i XX wieku. Trudno ocenić wpływ poglądów prof. Sickenbergera na dzieło Bromboszcza. Promotor był zwolennikiem teorii dwóch źródeł (*Zweiquellentheorie*)¹³, jednakże dotyczy ona Ewangelii synoptycznych¹⁴.

⁵ J. Gnilka, *Sickenberger Joseph*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, red. M. Buchberger, t. IX, Freiburg im Breisgau 2000, kol. 559.

⁶ *Biblische Zeitschrift* 9 (1911), s. 164-170.

⁷ Por. J. Bańka, *Biskup Teofil...*, s. 284-285.

⁸ Por. S. Pisarek, *Biskup Teofil...*, s. 221.

⁹ Por. J. Bańka, *Biskup Teofil...*, s. 286.

¹⁰ F. Gryglewicz, *Bromboszcz Teofil*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1985, kol. 1088.

¹¹ Zob. H. Mardaga, *The Use and Meaning of 'ekeinos' in Jn 19,35*, przyp. 1: <http://www.bsw.org/Filologia-Neotestamentaria/Vol-20-2007/The-Use-And-Meaning-Of-E-Kei-Noj-In-Jn-19-35/177/>.

¹² Por. S. Pisarek, *Biskup Teofil...*, s. 224.

¹³ J. Blinzler, *Sickenberger Joseph*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, red. M. Buchberger, t. IX, Freiburg 1964, kol. 732.

¹⁴ Aczkolwiek w swojej pracy doktorskiej we wprowadzeniu Bromboszcz wyraża ogólny pogląd, przywołując słowa swojego promotora, prof. Sickenbergera, że Ewangelia św. Jana wymaga przy czytaniu znajomości życia Jezusa w jego podstawowych zarysach, prawdopodobnie w formie tradycji synoptycznej. Zob. T. Bromboszcz, *Die Einheit des Johannesevangelium*, Katowice 1927, s. 25: „Als sicher darf gelten, dass Johannesevangelium die Kenntnis des Lebens Jesu in seinen wesentlichen Zügen, wahrscheinlicht in der Form der synopt Tradition, bei seinen Lesern voraussetzt”.

Praca Bromboszcza wykazuje wyraźną i zdecydowaną tendencję apologetyczną wobec przeciwników jedności Ewangelii św. Jana. Krytycznie ocenia metody stosowane przez krytyków protestanckich odrzucających jej jedność. Jak podaje ks. prof. S. Pisarek, który analizuje w swoim artykule pracę doktorską Bromboszcza: „wobec stanowiska przeciwników wyczuwa się ironię Autora i jakby już przeczucie metody *Redaktionsgeschichte*, która pojawi się w egzegezie dopiero w drugiej połowie XX wieku”¹⁵.

31 I 1919 roku został mianowany redaktorem diecezjalnego tygodnika „Posłaniec Niedzielnny”. Trudno ocenić, na ile tutaj realizował się jako biblista. Pod jego redakcją styl i treść tygodnika poprawiła się, ku zadowoleniu czytelników¹⁶. W czerwcu następnego roku otrzymał propozycję objęcia stanowiska wykładowcy Nowego Testamentu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wileńskiego. W korespondencji w tej sprawie pojawiają się nazwiska ks. prof. Wilanowskiego, ks. prof. J. Sickenbergera, który dał o nim świadectwo, ks. B. Żongołłowicza. Wydziałowi zależało, aby Bromboszcz w niedługim czasie przyjął profesurę. Nie objął jednak proponowanego mu stanowiska, ponieważ kuria wrocławska nakazała mu pracę w duszpasterstwie, a ponadto przyjął specjalne zadania w ruchu plebiscytowym na Górnym Śląsku¹⁷.

W 1923 r. w Administracji Apostolskiej w Katowicach zaczęto organizować Towarzystwo Naukowe Kapłanów Śląskich, którego prezesem został Bromboszcz, ówczesny proboszcz w Ornontowicach. Celem towarzystwa było zaspokojenie potrzeb duchowych kleru śląskiego, rozumianych jako pielęgnowanie i pogłębienie nauk teologicznych. Odbyło się tylko jedno zebranie tego Towarzystwa (10 IX 1923 r.). Ks. J. Bańka wyjaśnia, że poprzestano na tym jednym spotkaniu, ponieważ potrzeby Śląska Polskiego były natury gospodarczej i duszpasterskiej. Wydaje się więc, że Bromboszcz na tych właśnie potrzebach skupił swoje zaangażowanie w pracy kapłańskiej, zarazem pełniąc rozliczne obowiązki w Administracji Apostolskiej (m.in. był egzaminatorem posynodalnym, cenzorem książek, członkiem Komisji dla czystości wiary, wikariuszem generalnym), a później w nowo powstałej Diecezji Katowickiej (m.in. był konsulatorem diecezjalnym, kanonikiem-teologiem Kapituły Katowickiej, wikariuszem generalnym, a w końcu biskupem sufraganem)¹⁸.

Wyrazem jego pracy biblijnej było wydanie historii biblijnej na wzór niemieckich edycji ilustrowanych. Książka *Dzieje biblijne Starego i Nowego Testamentu* była autorstwa ks. Konstantego Damrota, ale została przerobiona i uzupełniona przez Bromboszcza. Została wydana w 1923 r. w Mikołowie¹⁹. Trudno ją dzisiaj oceniać, ale ówczesnie poprzez takie właśnie opowiadania upowszechniano historię zbawienia²⁰.

Śladem biblijnego zaangażowania jest również referat bpa Bromboszcza wygłoszony (3 XII 1934 r.) w Instytucie Akcji Katolickiej w Katowicach. Tematyka jego wystąpienia obejmowała biblijne i dogmatyczne podstawy Akcji Katolickiej²¹.

¹⁵ S. Pisarek, *Biskup Teofil...*, s. 225. Dokładna analiza pracy doktorskiej bpa Bromboszcza w tym artykule na s. 224-227.

¹⁶ J. Bańka, *Biskup Teofil...*, s. 287.

¹⁷ S. Pisarek, *Biskup Teofil...*, s. 222-223.

¹⁸ Por. J. Bańka, *Biskup Teofil...*, s. 291-299.

¹⁹ Tamże, s. 298.

²⁰ Por. S. Pisarek, *Biskup Teofil...*, s. 223.

²¹ Tamże.

Do naszych czasów zachowały się książki, które stanowiły prywatną bibliotekę bpa Bromboszcza. Zgodnie z jego wolą wyrażoną w testamentie zostały przekazane Śląskiemu Seminarium Duchownemu w Krakowie²², a dziś znajdują się w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach²³.

Dorobek biblijny bpa Bromboszcza nie wydaje się być imponujący. Być może gdyby inaczej potoczyły się losy jego pracy naukowej, współcześnie pisano by o uznanym śląskim bibliście, a jego nazwisko znalazłoby się obok wybitnych profesorów, wychowanków Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Tymczasem jego nazwisko figuruje w gronie biskupów-wychowanków tego wydziału²⁴ i uważa się, że powstanie i rozwój Diecezji Katowickiej na przestrzeni lat 1923-1937 są niepodzielnie związane z jego osobą²⁵.

---

²² Zob. J. Włosek, *Życie i działalność księdza biskupa Teofila Bromboszcza*, Katowice 1987, (praca mgr, mps w Arch. Bibl. Teol. UŚ), s. 116: „Bibliotekę przeznaczam Seminarium Śląskiemu w Katowicach”.

²³ Spis wszystkich książek bpa Bromboszcza znajduje się w: *Inwentarz Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*. Zbiór stanowi zwartą całość. Książki są oznaczone sygnaturami od 2730 do 3559. W tym liczącym ponad 850 pozycji księgozbiornie, ok. 10% stanowią pozycje dotyczące bibliistyki. Pozostałe książki reprezentują: historię, Śląsk, homiletykę, katechetykę, literaturę.

²⁴ A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 68.

²⁵ Por. J. Bańka, *Biskup Teofil...*, s. 310.